

2007, s. 17-20; Mes'ûd Rahman Han en-Nedvî, "İmtiyâz 'Alî Hân el-'Arşî el-bâhişü'l-Hindiyî'l-'azîm", *MMLADm.*, LVIII/1 (1403/1983), s. 118-160; "Arshi, Maulana İmtiyaz Ali Khan", *Encyclopaedic Dictionary of Urdu Literature* (nşr. Abida Samiuddin), New Delhi 2007, I, 72-75.

ÂRİF NEVŞÂHÎ

ARTUK, İbrahim (1915-1993)

Tarihçi ve nümismat.

Şam'a bağlı Havran sancağında doğdu. Babası Havran Bidâyet Mahkemesi reisi olan, Mardinli Hacı Mehmed Emin Bey'in oğlu, savcı ve Dîvân-ı Harb-i Örfî'de müstantiklık yapan Kâmil Bey'dir. Babası daha sonra Kafkas Cephesi'nde şehid olmuştur. İbrahim'i dedesi Hacı Mehmed Emin Bey ile annesi Behiye Hanım yetiştirdi. İlkokulu Mardin'de bitirdi. Ortaokulu Gaziantep'te, liseyi Kütahya'da tamamladıktan sonra 1944'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. İyi derecede Arapça ve orta derecede Fransızca biliyordu. İstanbul Arkeoloji Müzeleri İslâmî Sikkeler Bölümü'nde ve kısa bir süre Ankara Etnografya Müzesi'nde çalıştı. 1946 yılında arkeolog, nümismat ve filolog Cevriye Arsanu ile evlendi. Bu evlilikten halen Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim üyesi olan bir çocuğu (Mehmet Emin Artuk) oldu. 23 Şubat 1993 tarihinde vefat etti.

Eserleri. 1. Artukoğulları Tarihi (İstanbul 1944). Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde hazırladığı mezuniyet tezidir. Eserde Artuk Bey ve Hisnikeyfâ, Harput ve Mardin'de kurulmuş Artukoğulları hânedanı hakkında geniş bilgi verilmektedir. **2. Fatih'in Sikke ve Madalyaları** (İstanbul 1946). Eşi Cevriye Artuk ile birlikte hazırladığı bir çalışmadır. **3. Denizbacı Definesi** (Ankara 1966). Artuk bu eserinde, 1937'de Urfa'nın Yaylak kazasına bağlı Kanlıavşar nahiyesinin Denizbacı köyünde bulunan bu definedeki Emevî, Abbâsî, Endülüs Emevîleri, Aġlebî ve İdrîsî sikkelerini incelemiştir. Sikkelerin bazıları daha önce basılan Müze-i Hümâyûn kataloglarında neşredilmediği gibi bazıları da İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde bulunmamaktaydı. Eseri önemli kılan asıl husus, dünyanın hiçbir müzesinde bulunmayan birçok nâdir sikkenin neşrinin yapılmış olmasıdır. **4. Osmanlı Nişanları** (İstanbul 1967). Yine Cevriye Artuk ile birlikte kaleme aldığı bu eserde İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Topkapı Sarayı Müzesi, Darphane ve hususi koleksiyonlarda mevcut, pek az tanınan Osmanlı nişanları ele alınmıştır. **5. Kanuni**

Sultan Süleyman Adına Basılan Sikkeler (Ankara 1972). Cevriye Artuk'a ithaf ettiği bu eserinde müellif, Osmanlı padişahları içinde çeşitli tip ve nakışlarla süslü sikke bastıran Kanûnî Sultan Süleyman'ın İstanbul Arkeoloji Müzeleri İslâmî Sikkeler Koleksiyonu'nda mevcut olan veya özel koleksiyonlarda yer alan sikkelerini incelemektedir. **6. İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşhirdeki İslâmî Sikkeler Kataloğu I-II** (İstanbul 1970-1974). Cevriye Artuk ile birlikte hazırlanan eser uluslar arası nümismatik literatüründe temel kaynak olarak gösterilen çalışmalardan biridir. **7. Artuk Beg** (Ankara 1988). Bu eserde de Selçuklular'ın Anadolu'yu fethi ve koruma altına almaları sırasında onlara yardım eden Artuk Bey ve evlâtları tanıtılmaktadır. **8. Artukoğulları Sikkeleri** (İstanbul 1993). Daha ilkokul öğrencisi iken Mardin, Âmid (Diyarbakır), Harput, Meyyâfârikin (Silvan), Hisnikeyfâ (Hasankeyf), Düneysir (Kızıltepe), bugün millî sınırlarımız dışında kalan Halep'te ve daha birçok yerde hâkimlik yapan dedesi Mehmed Emin Bey ile beraber Artukoğulları sikkeleri hakkında bilgi toplayan ve bunları bir kitap halinde neşretmeyi düşünen İbrahim Artuk bu amacını eşi Cevriye Artuk ile birlikte gerçekleştirmiştir.

Bunların dışında İbrahim Artuk'un *Belleten*, *Tarih Dergisi*, *Türkiyat Mecmuası* gibi önemli dergilerde çok sayıda makalesi yayımlanmış, ayrıca Makrîzî'nin *Şüzûrû'l-'uġûd fî zikri'n-nuġûd*'unu "en-Nukud el-kadime ve'l-İslâmîye" adıyla Türkçe'ye çevirmiştir (*TTK Belleten*, XXVII/67 [1953], s. 367-391). İsmet Çetinyalçın ve Cevriye Artuk ile Türk Nümismatik Derneği'ni kuran ve çeşitli derneklerin kurucu üyeleri arasında yer alan İbrahim Artuk yurt dışında The American Numismatic Society, Royal Numismatic Society ve Oriental Numismatic Society'nin üyesi idi. Ayrıca ulusal ve uluslar arası

kongre ve sempozyumlara katılarak çeşitli tebliğler sunmuş, yurt içinde ve yurt dışında verdiği konferanslarla Türk tarihine pek çok konuda ışık tutmuş ve bilim dünyasına önemli katkılarda bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Cevriye Artuk, "İbrahim Artuk'un Biyografisi ve Eserleri", *Türk Nümismatik Derneğinin 20. Kuruluş Yılında İbrahim Artuk'a Armağan*, İstanbul 1988, s. 3-12; a.mlf., "İbrahim Artuk: Nümismatik Uzmanı", *Tıp Tarihi Araştırmaları*, sy. 3, İstanbul 1989, s. 172-176; Esin Karlıkaya – İbrahim Başağaoğlu, "Nümismat, Epigraf ve Tarihçi İbrahim Artuk (1915-1993): Hayatı ve Çalışmaları", *Makalelerle Mardin IV: Önemli Simalar-Dini Topluluklar* (haz. İbrahim Özcoşar), İstanbul 2007, s. 117-146; Mehmet Emin Artuk, "İbrahim Artuk'un Artukoğulları Sikkeleri Tarihi ve Sanatı Üzerindeki Çalışmaları", *I. Uluslararası Artuklu Sempozyumu Bildirileri* (ed. İbrahim Özcoşar), Mardin 2008, I, 479-488.

M. EMİN ARTUK

ARUÇI, Muhammed (1956-2013)

Makedonyalı ilim adamı.

26 Eylül 1956 tarihinde Makedonya'nın Gostivar iline bağlı Vrapçište kasabasında doğdu. Aruçlar ailesinden şair ve müderris Kemal Efendi'nin üçüncü çocuğudur. İlkokulun ardından Gostivar Pançe Poposki Lisesi'ni bitirdi (1974). 1975'te Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nde bir yıl eğitim gördükten sonra Mısır'a gitti. 1979'da Ezher Üniversitesi'nin Usûlüddin Fakültesi'nden mezun oldu. 1986'da Kahire Üniversitesi Dârü'lûm Fakültesi'ne bağlı İslâm Felsefesi Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. Daha sonra Makedonya'ya dönerek Diyanet İşleri Başkanlığı merkezinde ve Üsküp Medresesi'nde (Îsâ Bey Medresesi) beş yıl hocalık görevinde bulundu. Üsküp'teki Makedonya İslâm Birliği'nin yayın organı olan *el-Hilâl* dergisinin yayımlanmasına katkı sağladı. Ülkedeki siyasî karışıklıklar ve müslümanların karşılaştığı sıkıntılar çerçevesinde hakkında açılan soruşturmalar üzerine 1989'da İstanbul'a gitti ve 1990'dan itibaren oraya yerleşti. 1994'te *Abdülkâhir el-Baġdâdî ve el-Esmâ' ve's-sıfât Adlı Eseri* başlıklı teziyle doktor unvanını aldı. Ertesi yıl Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi'nde (İSAM) müellif ve mütercim olarak çalışmaya başladı. 2006'da Saraybosna Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde Kelâm Anabilim Dalı'nda doçent oldu. İslâm Araştırmaları Merkezi'ndeki görevinin yanı sıra Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (1996-2000), Sofya Üniversitesi

İbrahim
Artuk

